

INGE VANFRAECHEM^a

De politie en slachtoffers van criminaliteit

Het effect van adequaat politieoptreden op de emotionele gesteldheid van slachtoffers en hun bereidheid tot het verlenen van medewerking aan strafrechtelijk onderzoek

KOSTER, N.N., KUNST, M.J.J. & KUIJPERS, K.F. (2014). *De politie en slachtoffers van criminaliteit. Het effect van adequaat politieoptreden op de emotionele gesteldheid van slachtoffers en hun bereidheid tot het verlenen van medewerking aan strafrechtelijk onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma.

Panopticon, 36 (4), 420-423
© 2015 Maklu | ISSN 0771-1409 | July 2015

^a Senior researcher, Leuven Instituut voor Criminologie, KU Leuven (Corresp.: inge.vanfraechem@law.kuleuven.be).

Dit dunne boekje vertrekt vanuit de stelling dat wanneer 'adequate hulpverlening door de politie uitblijft, het slachtoffer zich nogmaals geslachtofferd kan voelen' (p. 1) en de bereidheid tot medewerking met politie bedreigd is. Hoofdstuk 1 geeft een beperkt literatuuroverzicht om te komen tot een conceptueel kader. Volgens de auteurs beschouwen slachtoffers het politieoptreden als adequaat wanneer het overeenstemt met hun verwachtingen die zij tevoren van dat optreden hadden. Een positieve beoordeling van het politieoptreden hangt dan samen met het inlossen van die verwachtingen. Het effect op de posttraumatische stress van ervaringen met de strafrechtsketen zou voornamelijk in de eerste weken na het misdrijf naar voren komen, en in dat opzicht is de politie dan een belangrijke schakel.

Het doel van de studie betreft het nagaan wat de politie kan doen om secundaire victimisatie te vermijden, waardoor die slachtoffers bijkomend leed zouden ervaren en/of minder bereid zijn om mee te werken. Het onderzoek spitst zich toe op vijf deelvragen die doorheen het boek worden beantwoord. Hoewel duidelijk wordt verwezen naar internationale en Nederlandse literatuur, lijkt de focus te liggen op het effect voor het politiefunctioneren eerder dan een zicht te bieden op de complexiteit van wat slachtofferschap betekent en hoe secundaire victimisatie tot stand komt.

Hoofdstuk 2 bespreekt duidelijk de gebruikte methodologie en de gezette stappen. Slachtoffers van criminaliteit die aangifte deden in Den Haag werden op vier tijdstippen bevestigd: binnen vier werken na aangifte (T1), een maand later (T2), drie maanden na het eerste meetmoment (T3) en tien maanden na het eerste meetmoment (T4). De responsgraad verschilt uiteraard naargelang het meetmoment. Van de 2570 slachtoffers die van mei 2012

tot en met december 2012 aangifte deden, kon zowat de helft niet (tijdig) worden bereikt. Uiteindelijk hebben 438 personen aan het eerste interview deelgenomen. Iets minder dan de helft hiervan (45,9%) nam deel aan het tweede interview, 28,8% aan de derde en 29,7% aan de vierde meting. Slachtoffers die tijdens één van de metingen niet (tijdig) konden worden bereikt, werden ook gecontacteerd op de andere meetmomenten. Soms wat moeilijk om te volgen omwille van de complexiteit, maar de auteurs verduidelijken één en ander met een schema, wat ze overigens doorheen het boek doen. De auteurs vergelijken de bevraagdenden met de non-responsgroep en geven een aantal kenmerken in tabelvorm weer. Hier verbinden zij (vreemd genoeg) geen conclusie aan, maar uit de tabellen kan worden afgeleid dat er niet meteen een verschil blijkt te zijn.

De kwaliteit van het politieoptreden wordt gemeten aan de hand van stellingen, zowel uit voorgaand onderzoek als zelf bedacht, die na een principale componenten analyse herleid worden tot (1) verwachtingen m.b.t. het politieoptreden in de opsporingen voor de eigen zaak van het slachtoffer en (2) verwachtingen m.b.t. het politieoptreden voor het voorkomen van herhaald slachtofferschap.

Voor het meten van PTSS werd de Nederlandstalige versie van de Trauma Screening Questionnaire (TSQ) gebruikt, wat de laatste jaren wel vaker gebeurt in Nederlands victimologisch onderzoek (LAXMINARAYAN *et al.*, 2013; LENS *et al.*, 2010; PEMBERTON, 2015). De auteurs geven aan dat een score van minstens 6 op 10 op de TSQ vlak na het delict indicatief is voor het risico op PTSS. Zij interviewen slachtoffers 4 weken na hun aangifte bij de politie. Ze geven echter niet aan in welke mate de aangifte meteen op het delict volgde, terwijl we uit victimologisch onderzoek weten dat slachtoffers kunnen aarzelen om (meteen) aangifte te doen. De vraag stelt zich dan ook in welke mate de meting van TSQ op meetmoment 1 inderdaad zo voorspellend is als later in hoofdstuk 3 wordt beweerd.

Vertrouwen in de politie wordt nagegaan door een bestaande vragenlijst; opsporingsonderzoek in de eigen zaak en aangiftebereidheid bij toekomstig slachtofferschap door zelfbedachte stellingen. Zelden geven auteurs zoveel toelichting bij de stappen die ze zetten en de gebruikte stellingen – mijns inziens wel een te volgen voorbeeld.

Hoofdstuk 3 behandelt de vijf onderzoeksvragen. Voor de lezers met weinig tijd (het boek richt zich in de eerste plaats tot beleidsmakers) wordt het antwoord samengevat in een box aan het begin van de paragraaf. De volledige tekst geeft meer uitleg bij de methode en statistische bewerkingen.

De verwachtingen ten aanzien van het politieoptreden splitsen de auteurs op naar verwachtingen tegenover het opsporingsonderzoek enerzijds (bijvoorbeeld 'Ik verwacht dat de politie nauwkeurig is/ mij informeert en op de hoogte houdt/benaderbaar en vriendelijk is.'), en ten aanzien van het voorkomen van herhaald slachtofferschap anderzijds (bijvoorbeeld: 'Ik verwacht dat de politie mij tips geeft om het delict in de toekomst te voorkomen.'). De helft of meer van de bevraagde slachtoffers uitten de eerste verwachting, iets minder dan de helft de tweede. In welke mate een verwachting voor slachtoffers overeenkomt met een wens, wordt niet aangekaart. Het lijkt echter logisch te zijn dat slachtoffers kunnen verwachten dat iets op een bepaalde manier verloopt, maar het misschien wel graag anders hadden gezien, wat allicht ook hun ingeschatte belang van het inlossen van die verwachting (onderzoeksvraag 2) kan beïnvloeden. In een voetnoot geven de auteurs aan dat zij omwille van de statistische analyse ervan uitgaan dat de verwachting en het belang samengaan.

De invloed van het politieoptreden op de ontwikkeling van PTSS lijkt zich enerzijds te beperken tot de eerste periode na de aangifte, aangezien op de latere tijdstippen geen effect meer valt te onderkennen. Anderzijds geven ze aan dat de scores op de TSQ op die tijdstippen sowieso niet hoog liggen. De auteurs verwijzen hierbij jammer genoeg niet naar ander

onderzoek dat aangeeft dat PTSS veelal beperkt is en zeker naarmate de tijd verloopt (voor een overzicht, zie PEMBERTON & VANFRAECHEM, 2015). Hoewel ze voor een aantal achtergrondkenmerken hebben gecontroleerd, kan men dus moeilijk nagaan of de juiste elementen zijn in rekening gebracht om te weten of de reductie in die eerste periode dan inderdaad met het politieoptreden heeft te maken gehad.

Volgens de auteurs draagt de kwaliteit van het politieoptreden in de eerste vier weken na aangifte van het delict bij tot het vertrouwen dat slachtoffers in de politie hebben, terwijl dit nadien verdwijnt. Waaraan dit ligt, komen we niet te weten. Misschien omdat het contact op dat moment (de eerste maand na de aangifte) nog vers in het geheugen ligt en/of slachtoffers nog bijkomend contact hebben met de politie om een aantal dingen uit te klaren?

Het vertrouwen dat slachtoffers hebben in de politie houdt volgens de auteurs geen verband met de mate waarin zij medewerking willen verlenen of aangifte doen van eventueel toekomstig slachtofferschap. Dit is een interessante vaststelling, aangezien vaak van het omgekeerde wordt uitgegaan. In de eerste periode na de aangifte is er volgens de auteurs wel een positief verband tussen het vertrouwen en de medewerking, voornamelijk voor slachtoffers die eerder al in contact kwamen met de politie. Ook voor het vertrouwen en een toekomstige aangifte is er enkel op het eerste meetmoment een verband. Achttien unieke slachtoffers hadden nieuwe slachtofferervaringen; sommigen deden aangifte, anderen niet. De redenen hiertoe werden klaarblijkelijk niet bevraagd.

In de conclusie herhalen de auteurs dat de doelstelling van het onderzoek was 'te onderzoeken wat de politie kan doen om te voorkomen dat slachtoffers zich secundair geïctimiseerd voelen (...)' Om op deze vraag een antwoord te formuleren, lijkt de opzet van het onderzoek te beperkt te zijn, gezien de beperking van de vragenlijst tot een aantal stellingen. De resultaten geven aan dat slachtoffers verwachtingen hebben ten aanzien van opsporing en bejegening, enerzijds, en preventie van herhaald slachtofferschap, anderzijds. Maar wat dit dan precies moet inhouden en hoe de politie dit kan aanbieden, is onduidelijk.

De aanbevelingen geven aan dat de politie een slachtoffer als slachtoffer dient te benaderen, maar blijkbaar toch uiteindelijk met als doel zinvolle informatie te verzamelen. Door een beter zicht te krijgen op de verwachtingen, kan de politie die bijstellen en teleurstellingen vermijden. Een aanbeveling betreft het 'rekening houden met de emotionele gesteldheid' van het slachtoffer om te voorkomen 'dat deze slachtoffers tussen de wal en het schip vallen en emotioneel ontregelen.' Dat lijkt een nobele doelstelling, maar hoe een politiebemande dit precies moet inschatten en opvangen, blijft onduidelijk.

Over deze beknopte publicatie valt weinig op te merken aangaande de helderheid van vraagstelling en analyse op zich: alles is vlot uitgeschreven en de methodologie wordt duidelijk uitgelegd, zodat het ook voor een leek toegankelijk is. Voor een grondige analyse van wat secundaire victimisatie inhoudt en hoe het politieoptreden daar een invloed kan op hebben, moet de lezer niet bij dit boek ten rade gaan; daarvoor is het te beperkt tot een kwantitatieve analyse van een aantal stellingen die uitgaan van een lineair verband tussen de inschatting van een adequaat politieoptreden en de secundaire victimisering. Maar als enkel dit de doelstelling was, dan is de opzet geslaagd.

REFERENTIES

LAXMINARAYAN, M., LENS, K. & PEMBERTON, A. (2013). Victim-offender encounters in the Netherlands. In D. BOLIVAR, I. AERTSEN & I. VANFRAECHEM (eds.), *Victims and restorative justice: an empirical study on the needs, experiences and position of the victim within restorative justice practices*. Unpublished report. Leuven: European Forum for Restorative Justice, 100-145.

- LENS, K., PEMBERTON, A. & GROENHUIJSEN, M. (2010). *Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?* Tilburg: INTERVICT/WODC, unpublished report. Available at: <http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/evaluatie-van-de-invoering-van-de-wet-over-sprekrecht.aspx> (download 25.10.2011).
- PEMBERTON, A. (2015). Changing frames? Restorative justice in the Netherlands. In I. VANFRAECHEM, D. BOLIVAR & I. AERTSEN (eds.), *Victims and restorative justice: needs, experiences and policy challenges*. London: Routledge, 126-152.
- PEMBERTON, A. & VANFRAECHEM, I. (2015). Victims' victimization experiences and their need for justice. In I. VANFRAECHEM, D. BOLIVAR & I. AERTSEN (eds.), *Victims and restorative justice: needs, experiences and policy challenges*. London: Routledge, 15-47.